

Opis Przedmiotu Zamówienia
polegającego na przygotowaniu ekspertyzy pod roboczym tytułem:
„Metodyka adaptatywnego zarządzania ochroną torfowisk”

Rozdział I: Informacje ogólne

1. Kontekst realizacji zamówienia

Zamówienie realizowane jest ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej na podstawie umowy z dnia 8 września 2025 r. nr 314/2025/Wn50/NE-wm/D o realizację zadania pn. „Wsparcie wdrażania Konwencji Ramsarskiej przez Krajowy Sekretariat Konwencji Ramsarskiej”.

Konwencja Ramsarska uznaje torfowiska za ekosystemy o krytycznym znaczeniu dla klimatu i bioróżnorodności w szeregu rezolucji i wytycznych. Rezolucja XIII.13 z 2018 r. skupia się na odtwarzaniu zdegradowanych torfowisk jako narzędziu mitygacji zmian klimatu. Ramsar Policy Brief 5 z 2022 r. wskazuje na przywracanie osuszonych torfowisk jako niezbędny krok w celu osiągnięcia globalnych celów klimatycznych. Natomiast Artykuł 3.1 Konwencji nakłada ogólny obowiązek na Państwa-Strony do promowania ochrony mokradel (w tym torfowisk) na ich terytorium poprzez odpowiednie planowanie, niezależnie od tego, czy dane torfowisko znajduje się na oficjalnej liście obszarów Ramsar.

Szacuje się, że łączna powierzchnia torfowisk w Polsce wynosi ok. 1,5 mln ha, co stanowi ok. 5% powierzchni kraju. Skalę odwodnienia torfowisk szacuje się na poziomie 85%. Jest to odsetek torfowisk, które wskutek odwodnienia nie są bagnami, czyli zostały przekształcone z akumulatorów torfu i pochłaniaczy węgla w ekosystemy z przewagą procesów rozkładu, będące netto źródłami gazów cieplarnianych emitowanych do atmosfery. Pozostałe 15%, czyli 245 tys. ha to ekosystemy bagienne, wśród których największy udział mają torfowiska niskie nieleśne oraz olsy.

Jednym z zagrożeń niewłaściwej ochrony torfowisk jest tradycyjne podejście do ochrony czynnej. Błędnie stosowane środki ochrony czynnej polegają na rutynowym wykaszaniu lub wycince drzew na torfowiskach, które zachowały naturalną hydrologię i nie wymagają takich interwencji. Może to prowadzić do przesuszenia złoża torfu i zaburzenia struktury kępowej. W niewystarczający sposób stosuje się adaptatywne zarządzanie i często pomija fakt, że dla części ekosystemów torfowiskowych najlepszą formą ochrony jest brak ingerencji i utrzymanie stabilnych warunków wodnych poprzez ochronę bierną.

Dokumentami określającymi zagrożenia i działania na torfowiskach są plany zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 sporządzane w oparciu o art. 28 ustawy o ochronie przyrody oraz rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 17 lutego 2010 r. w sprawie sporządzania projektu planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000. Jeśli zabiegi ochronne planowane są bez uwzględnienia zmieniających się warunków klimatycznych (np. ekstremalnych susz), okazują się bezzasadne albo nieskuteczne. Przykładowo, jeśli w planie zapisano koszenie na torfowisku nieznacznie odwodnionym, które to działanie w momencie jego planowania wydawało się działaniem zasadnym, a po kilku latach torfowisko ulega silnemu przesuszeniu i luźne zakrzaczenia przekształcają się w zbiorowisko leśne – zasadność wdrażania czy kontynuacji w tym ekosystemie zapisanego w planie zadań ochronnych koszenia powinna zostać zweryfikowana.

Dodatkowo, wykaz działań ochronnych wymienianych w planach nie uwzględnia ochrony biernej ani zakazów podejmowania działań. Może powodować to niejasności i prowadzić do błędnej interpretacji skutkującej niewłaściwą ochroną czynną. Tymczasem wdrażanie nowoczesnych metod ochrony przyrody powinno zakładać zasadę minimalnej ingerencji, tj. w pierwszej kolejności należy rozważyć ochronę bierną i dopiero gdy okazuje się ona nieskuteczna, planować działania ochrony czynnej, przy czym w pierwszej kolejności powinny być to działania jednorazowe,

powstrzymujące odpływ wody z torfowiska, a dopiero w dalszej kolejności zabiegi cykliczne, takie jak koszenie czy odkrzaczanie.

W celu eliminacji planowania działań zbędnych lub nieskutecznych na torfowiskach, konieczne jest opracowanie metodyki adaptatywnego zarządzania z uwzględnieniem zasady minimalnej ingerencji.

2. Cel zamówienia

1) Cel strategiczny

Głównym celem jest podniesienie wiedzy o zarządzaniu adaptatywnym w jednostkach odpowiedzialnych za ochronę przyrody. Wdrożenie zaleceń pozwoli na oszczędność środków finansowych poprzez rezygnację z niepotrzebnych działań, maksymalizację efektów ekologicznych (zatrzymanie węgla w glebie, ochrona bioróżnorodności) oraz zwiększenie odporności torfowisk na zmiany klimatu.

2) Cel operacyjny

Celem zamówienia jest opracowanie metodyki adaptatywnego zarządzania torfowiskami, z uwzględnieniem zasady minimalnej ingerencji, na podstawie planów zadań ochronnych we współpracy z regionalnymi dyrekcjami ochrony środowiska oraz specjalistami ochrony ekosystemów torfowiskowych i naukowcami. Wypracowanie metodyki metodą warsztatową zapewni wymianę doświadczeń i pozwoli na zidentyfikowanie ryzyk. Natomiast poprzez prace kameralne możliwe będzie wypracowanie zapisów zgodnych z prawem krajowym.

Rozdział II: Zakres prac i zasady realizacji zamówienia

1. Zakres prac

Wykonawca zobowiązuje się do przygotowania ekspertyzy w formie pisemnej pod roboczym tytułem: „Metodyka adaptatywnego zarządzania ochroną torfowisk”, zwanej dalej „**Dziełem**”. Wykonanie ekspertyzy obejmować będzie:

- 1) przygotowanie koncepcji Dzieła, zwanej dalej „**Koncepcją**” i przedstawienie jej do akceptacji Zamawiającego;
- 2) zaprezentowanie przez Wykonawcę Koncepcji w trakcie warsztatów konsultacyjnych zorganizowanych przez Zamawiającego w Warszawie, w których wezmą udział przedstawiciele regionalnych dyrekcji ochrony środowiska oraz wybrani specjaliści ochrony ekosystemów torfowiskowych, zwanych dalej „**Warsztatami**”;
- 3) zebranie przez Wykonawcę i przedstawienie do akceptacji Zamawiającego uwag zgłoszonych do Koncepcji w trakcie Warsztatów wraz ze wskazaniem zasadności ich uwzględnienia w Projekcie Dzieła lub uzasadnieniem braku potrzeby uwzględnienia;
- 4) przygotowanie i przedstawienie do akceptacji Zamawiającego pierwszej wersji Dzieła, zwanej dalej „**Projektem Dzieła**”, z uwzględnieniem uwag zgłoszonych w trakcie Warsztatów;
- 5) udział w konsultacjach Projektu Dzieła zwanych dalej „**Konsultacjami**”, poprzez zaprezentowanie i omówienie Projektu Dzieła na spotkaniu online z uczestnikami Konsultacji zaproszonymi przez Zamawiającego;
- 6) przygotowanie i przedstawienie do akceptacji Zamawiającego ostatecznej wersji Dzieła, z uwzględnieniem uwag zgłoszonych w trakcie Konsultacji;
- 7) przekazanie ostatecznej (tj. uwzględniającej uwagi Zamawiającego i przez niego zaakceptowanej) wersji Dzieła Zamawiającemu.

Szczegółowy opis przebiegu realizacji zamówienia został przedstawiony w Umowie.

2. Wymagania odnośnie do Dzieła

Dzieło musi składać się z nie mniej niż 30 i nie więcej niż 50 stron w formacie A4 (typ i wielkość czcionki: Arial, 10 pkt; odstęp między wierszami: 1,0; odstępy między akapitami – 0 pkt (przed i po)) oraz przedstawiać:

- 1) aktualny stan prawny związany z przedmiotem zamówienia, w tym:
 - a) ramy prawne związane z formułowaniem działań ochronnych w dokumentach planistycznych;
 - b) krótką analizę wytycznych GDOŚ i innych organów państwowych w ogólnie dostępnych opracowaniach i publikacjach dotyczących planowania ochrony obszarów chronionych w zakresie formułowania zapisów działań ochronnych;
- 2) aktualną wiedzę związaną z przedmiotem zamówienia i propozycje rozwiązań dla każdego siedliska przyrodniczego osobno, w tym w szczególności:
 - a) wykonanie analizy potrzeb ochrony różnych typów ekosystemów torfowiskowych w zależności od zidentyfikowanych zagrożeń;
 - b) przedstawienie propozycji zapisów działań ochronnych dotyczących stosowania ochrony biernej i zaniechania działań ochronnych;
- 3) typy następujących siedlisk przyrodniczych oznaczonych kodami Natura 2000, dla których należy zaproponować rozwiązania wspomniane w pkt 2:
 - a) 6410,
 - b) *7110, 7120, 7140, 7150, *7210, *7220, 7230,
 - c) *91D0, *91E0.

3. Struktura Dzieła

W ramach przygotowania Dzieła Wykonawca zobowiązany jest przedstawić treść w ustrukturyzowanej formie zawierającej co najmniej następujące rozdziały:

- 1) Rozdział 1. Rozdział wprowadzający, przedstawiający cel opracowania, jego zakres, podstawy formalne i znaczenie prawidłowego formułowania działań ochronnych dla ekosystemów torfowiskowych, a także krótką charakterystykę aktualnych wyzwań i problemów systemowych;
- 2) Rozdział 2. Ograniczenia związane z formułowaniem działań ochronnych w ekosystemach torfowiskowych w zależności od stanu zachowania siedlisk i wymagań proceduralnych;
- 3) Rozdział 3. Przegląd dostępnych wytycznych dotyczących planowania ochrony obszarów Natura 2000 pod kątem formułowania zapisów działań ochronnych o charakterze ochrony biernej i zaniechania działań;
- 4) Rozdział 4. Możliwości modyfikacji ustalonych działań ochronnych w oparciu o wyniki monitoringu realizacji działań wskazujące na ich nieskuteczność;
- 5) Rozdział 5. Propozycje zapisów działań ochronnych zgodnych z ramami prawnymi dotyczące stosowania ochrony biernej i zaniechania działań ochrony czynnej;
- 6) Rozdział 6. Podsumowanie najważniejszych ustaleń, rekomendacje dla administracji państwowej (w tym rekomendacje prawne) oraz lista działań niezbędnych do wdrożenia nowego podejścia w ustalaniu działań biernych i zaniechaniu działań ochrony czynnej dla ekosystemów torfowiskowych.

4. Pozostałe obowiązki Wykonawcy

- 1) Wykonawca zobowiązuje się do udziału w dwóch obligatoryjnych spotkaniach z Zamawiającym;
- 2) Dzieło na każdym etapie jego opracowania powinno prezentować informacje zgodne ze stanem prawnym i faktycznym aktualnym na dzień przekazania go do akceptacji Zamawiającego;
- 3) przygotowując Dzieło Wykonawca zobowiązany jest przeanalizować, a następnie uwzględnić najnowszą istniejącą literaturę naukową i orzecznictwo prawne i administracyjne;

- 4) Dzieło powinno zawierać spis: zdjęć, rysunków, wykresów, map, literatury i źródeł danych oraz literatury uzupełniającej dla poszczególnych zagadnień (jeśli dotyczy);
- 5) Zamawiający wymaga, aby język, jaki będzie użyty do napisania Dzieła był prosty, precyzyjny oraz łatwy do zrozumienia również przez odbiorców niebędących ekspertami w zakresie będącym przedmiotem ekspertyzy;
- 6) Wykonawca jest zobowiązany zastosować układ i formaty elementów projektu ekspertyzy zgodnie z Wytycznymi dla autorów publikacji (załącznik nr 1 do OPZ);
- 7) Wykonawca jest zobowiązany do oznaczenia koncepcji oraz wszystkich wersji **Dzieła** powstałych w ramach realizacji zamówienia poprzez:
 - a) umieszczenie na stronie technicznej (druga strona strony tytułowej) informacji o źródle finansowania w brzmieniu: „Niniejszy materiał został sfinansowany ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej na podstawie umowy z dnia 8 września 2025 r. nr 314/2025/Wn50/NE-wm/D o realizację zadania pn. *Wsparcie wdrażania Konwencji Ramsarskiej przez Krajowy Sekretariat Konwencji Ramsarskiej*. Za jego treść odpowiada wyłącznie Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska”;
 - b) umieszczenie wraz z informacją, o której mowa w ppkt a, logotypów NFOŚiGW, RAMSAR oraz GDOŚ, przy czym:
 - logotyp NFOŚiGW nie może być mniejszy od logotypów GDOŚ i RAMSAR;
 - wzór logotypu NFOŚiGW został określony w Instrukcji oznakowania przedsięwzięć dofinansowanych ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz obowiązków informacyjno-promocyjnych Beneficjentów NFOŚiGW dla umów podpisanych od 1 stycznia 2024 r. opublikowanej na stronie: <https://www.gov.pl/web/nfosigw/instrukcja-oznakowania-przedsiwziec>;
 - wzór logotypu RAMSAR został określony na stronie: <https://www.ramsar.org/logo-library> (preferowana wersja w pliku: https://www.ramsar.org/sites/default/files/2023-07/logo_notext.jpg);
 - wzór logotypu GDOŚ został określony na stronie BIP GDOŚ: <https://www.gov.pl/web/gdos/materialy-do-pobrania2>.

Załącznik nr 1 do OPZ – Wytyczne dla autorów publikacji.pdf